

ชื่อสมุนไพร สะเดา

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Azadirachta indica* A.Juss.

var. *siamensis* Valetou

ชื่อสามัญ Siamese neem tree

ชื่อท้องถิ่น สะเดาบ้าน (ภาคกลาง), สะเลียม (ภาคเหนือ), เดอ กระเดา กะเดา (ภาคใต้), ตะหมาเหมาะ (กะเหรี่ยงแดง), ควินิน (ทั่วไป), สะเดาอินเดีย (กรุงเทพฯ)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น พันธ์ไม้ขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ มีความสูงประมาณ 20-25 เมตร ลักษณะของต้นเป็นทรงเรือนยอดพุ่มหนาที่ตลอดปี มีรากแข็งแรง กว้างขวางและหยั่งลึก เปลือกของลำต้นค่อนข้างหนา มีสีน้ำตาลเทา หรือสีเทาปนดำ ผิวเปลือกแตกเป็นร่องตื้น ๆ หรือเป็นสะเก็ดยาวเยื้องสลับกันไปตามความยาวของลำต้น ส่วนเปลือกของกิ่งมีลักษณะค่อนข้างเรียบ และเนื้อไม้มีสีแดงเข้มปนสีน้ำตาล เส้นค่อนข้างสับสนเป็นริ้ว แคบ เนื้อหยาบ มันเลื่อม มีความแข็งแรงทนทาน ส่วนแกนไม้มีสีน้ำตาลแดง มีความแข็งแรงและทนทานมาก

ใบ สีเขียวเข้มหนาทึบ ใบอ่อนมีสีแดง ใบเป็นใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ ยาวประมาณ 15-35 เซนติเมตร มีใบย่อยประมาณ 4-7 คู่ ใบย่อยติดตรงข้ามหรือกิ่งตรงข้าม ลักษณะใบเป็นรูปใบหอกถึงรูปเคียว โคนใบกว้างประมาณ 1.5-3.5 เซนติเมตรและยาวประมาณ 5-9 เซนติเมตร โคนใบเบี้ยวเห็นชัดเจน ส่วนปลายใบแหลมหรือเรียวแหลม ขอบใบเป็นจักคล้ายฟันเลื่อย ค่อนข้างเกลี้ยง มีเส้นใบอยู่ประมาณ 15 คู่ ก้านใบย่อยยาวประมาณ 1-2 เซนติเมตร ใบที่อยู่ปลายช่อจะใหญ่สุด ส่วนก้านใบยาวประมาณ 3-7 เซนติเมตร ผิวก้านค่อนข้างเกลี้ยง มีต่อม 1 คู่ที่โคนก้านใบ ในพื้นที่แล้งจัด ต้นจะทิ้งใบเฉพาะส่วนล่าง

ดอก ช่อแยกแขนงขนาดใหญ่ตามง่ามใบหรือตามมุมที่ร่วงหลุดไปและที่ปลายกิ่ง ยาวได้ถึง 30 เซนติเมตร ดอกมีขนาดเล็กสีขาวหรือสีเทา มีกลิ่นหอมอ่อน ๆ แกนกลางของช่อมีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1.5 มิลลิเมตร ลักษณะค่อนข้างเกลี้ยง แตกกิ่งก้านออกเป็น 2-3 ชั้น ที่ปลายเป็นช่อกระจุก 1-3 ดอก มีขนคล้ายไหม มีใบประดับและใบประดับย่อยเป็นรูปใบหอก ยาวประมาณ 0.5-1 มิลลิเมตร มีขนนุ่มและสั้น ส่วนก้านดอกย่อยยาวประมาณ 2 มิลลิเมตร มีขนนุ่มสั้นเช่นกัน ส่วนกลีบเลี้ยงเป็นรูปทรงแฉก ยาวประมาณ 1 มิลลิเมตร ปลายเป็นพู 5 พูกลม พูซ้อนเหลื่อมกัน กลีบดอกมี 5 กลีบแยกออกจากกัน ลักษณะเป็นรูปช้อนแคบ ยาวประมาณ 4-6 มิลลิเมตร มีขนนุ่มสั้นขึ้นทั้งสองด้าน ท่อเกสรตัวผู้เกลี้ยงหรือมีขนนุ่ม มีสัน 10 สัน ขอบบนเป็นพูกลม 10 พู มีอับเรณู 10 อัน ยาวประมาณ 0.8 มิลลิเมตร ลักษณะเป็นรูปรีแคบ ส่วนรังไข่เกลี้ยงหรือมีขนนุ่มสั้น

ผล คล้ายผลองุ่น มีลักษณะกลมรี ขนาดกว้างประมาณ 1 เซนติเมตรและยาวประมาณ 1-2 เซนติเมตร ผลอ่อนมีสีเขียว ผลสุกสีเหลืองอมเขียว มีรสหวานเล็กน้อย

เมล็ด ลักษณะกลมรี ผิวเมล็ดค่อนข้างเรียบหรือแตกเป็นร่องเล็ก ๆ ตามยาว สีเหลืองซีดหรือสีน้ำตาล

การนำไปใช้ประโยชน์

ยอดอ่อนและดอกอ่อนใช้รับประทานเป็นผักสดหรือใช้ลวกกินกับน้ำพริกหรือลาบ หรือนำมาทำเมนูอาหารคือน้ำปลาทูหวานสะเต๊ะ สารสกัดสะเต๊ะจากเมล็ดและใบ ใช้เป็นสารป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูพืช นอกจากนี้ยังสามารถใช้สกัดสีจากเปลือกต้นสะเต๊ะทำสีย้อมผ้า ให้สีแดง ส่วนยางให้สีเหลือง เมล็ดสะเต๊ะมีน้ำมันอยู่ประมาณ 40% สามารถนำมาใช้ทำเป็นน้ำมันเชื้อเพลิง น้ำมันหล่อลื่นเครื่องยนต์ได้ นอกจากนี้ยังใช้ทำสบู่ เครื่องสำอาง และใช้ผสมยารักษาโรคต่าง ๆ

สรรพคุณทางยา

1. ช่วยบำรุงธาตุในร่างกาย ชับน้ำย่อยอาหารทำให้กระเพาะย่อยอาหารได้ดีขึ้น ใช้เป็นยาขมเจริญอาหาร
2. ช่วยบำรุงโลหิต
3. ช่วยบำรุงและรักษาสายตา
4. ช่วยลดความเครียด ช่วยทำให้อ่อนหลับสบาย
5. ช่วยลดความเสี่ยงของการเกิดเนื้องอกและมะเร็ง
6. ช่วยแก้โรคหัวใจ หัวใจเดินผิดปกติ หรือหัวใจเต้นผิดปกติ
7. ช่วยแก้ไข้ สร้างภูมิคุ้มกันให้กับร่างกาย
8. ช่วยแก้อาการไอ อาการร้อนในกระหายน้ำ แก้อาการเจ็บคอ ขับเสมหะ
9. ช่วยรักษาเบาหวาน
10. ช่วยแก้ปัสสาวะผิดปกติ
11. ช่วยแก้อาการคลื่นไส้ อาเจียน
12. กิ่งอ่อนใช้เคี้ยวสีฟัน ช่วยทำให้เหงือกและฟันสะอาด แข็งแรง แก้โรคเหงือกหรือปากเป็นแผล
13. ช่วยแก้อาการปวดท้อง ท้องเดิน ท้องร่วง ท้องผูก ช่วยขับลม
14. ช่วยรักษาโรคผิวหนัง
15. ใช้เป็นยาถ่ายพยาธิ และเป็นยาระบาย
16. ช่วยรักษาโรคผิวหนัง

เอกสารอ้างอิง

เมตไทย. (2563) สะเดา. สืบค้น 29 มีนาคม 2565, จาก <https://medthai.com/สะเดา/>